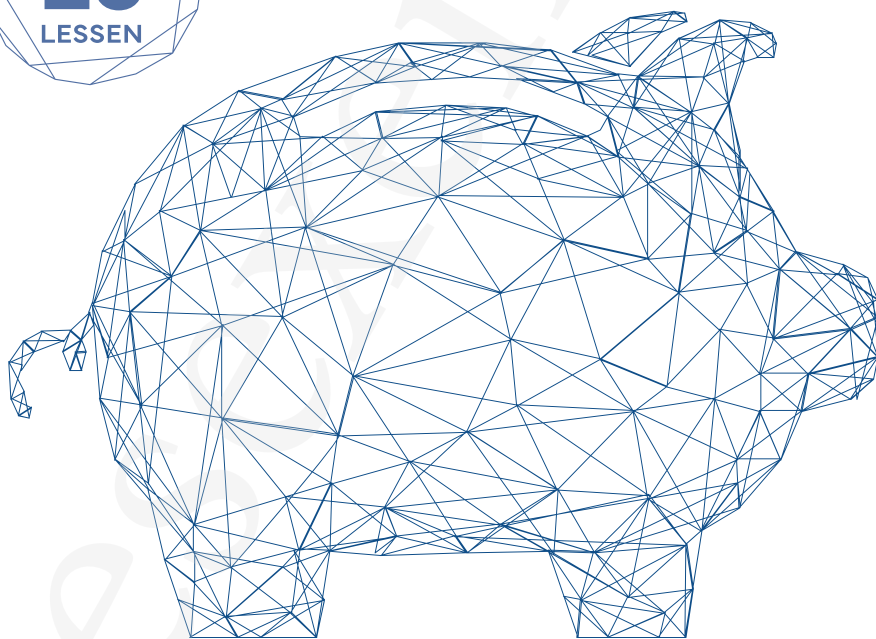

**HET
CRYPTOBOEK**

HET CRYPTO BOEK

KIM LONDERS
TIM BROEKMANS
& PETER HOOGLAND

BEGRIJP CRYPTO EN
DENK ZELFSTANDIG

P E L C K M A N S

© 2026, Kim Londers, Tim Broekmans, Peter Hoogland en Pelckmans Uitgevers nv
pelckmans.be
Brasschaatsteenweg 308, 2920 Kalmthout, België

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever, behalve in geval van wettelijke uitzondering. Informatie over kopieerrechten en de wetgeving met betrekking tot de reproductie vindt u op www.reprobel.be. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies. No part of this book may be reproduced, stored or made public by any means whatsoever, whether electronic or mechanical, without prior permission in writing from the publisher.

<i>Omslagontwerp & vormgeving</i>	Armée de Verre Bookdesign
<i>Zetwerk</i>	Wim Esteban De Dobbeleer
<i>Illustraties</i>	TradePremium.be
<i>Auteursfoto's</i>	Bart Wauters
<i>Overige foto's</i>	scaliger/iStock (Romeinse denarius), Wikimedia Commons (Richard Nixon), Jorge Royan/WikiMedia Commons (Lehman Brothers), Free Wind 2014/Shutterstock.com (inflatie), Gage Skidmore (Michael Saylor)

D/2026/0055/287
ISBN 978 94 6337 339 5
NUR 781
THEMA DNP, KFFF, KFFFM, UBW

Ook verkrijgbaar als:
E-book: ISBN 978 94 6337 434 7

pelckmans.be
 facebook.com/pelckmans.be
 instagram.com/pelckmans.be

GOED OM TE WETEN

Dit boek is geschreven met als doel inzicht te bieden in geldsystemen, blockchaintechnologie, digitale activa en de werking van financiële markten. De inhoud is uitsluitend bedoeld voor educatieve en informatieve doeleinden. De informatie in dit boek weerspiegelt de persoonlijke visie, interpretatie en analyse van de auteur(s) en kan op geen enkele wijze worden beschouwd als financieel, juridisch, fiscaal, investerings- of beleggingsadvies.

Gezien de snelle evolutie van wetgeving, marktomstandigheden, technologie en fiscale interpretaties kan bepaalde informatie op het moment van lezen verouderd, onvolledig of mogelijk niet (meer) correct zijn. De uitgever noch de auteur(s) geven daarom enige garantie over de juistheid, volledigheid of actualiteit van de verstrekte informatie.

Investeren in cryptoactiva, aandelen of andere financiële instrumenten brengt inherente risico's met zich mee, waaronder het risico op gedeeltelijk of volledig verlies van kapitaal. De waarde van digitale activa kan sterk schommelen. Regelgeving en fiscale behandeling kunnen wijzigen en verschillen per land en per individuele situatie.

In België kunnen bepaalde cryptoactiviteiten onder het toezicht vallen van financiële autoriteiten, waaronder de Financial Services and Markets Authority (FSMA). De fiscale kwalificatie van cryptotransacties hangt af van de concrete feiten en omstandigheden en kan evolueren afhankelijk van wetgeving en administratieve interpretatie.

Lezers worden uitdrukkelijk aangemoedigd om zelfstandig onderzoek te verrichten en, waar nodig, professioneel advies in te winnen bij een erkend financieel, juridisch of fiscaal adviseur alvorens investerings- of fiscale beslissingen te nemen.

Alle acties die de lezer onderneemt op basis van de informatie in dit boek gebeuren volledig op eigen verantwoordelijkheid. Noch de auteur(s), noch de uitgever, noch enige onderneming of organisatie verbonden aan dit boek kunnen aansprakelijk worden gesteld voor enige directe of indirecte schade, verliezen, fiscale gevolgen of andere nadelige effecten die voortvloeien uit beslissingen genomen naar aanleiding van de inhoud van dit boek. Deze vrijwaring geldt in de ruimst mogelijke zin van het recht.

VOORWOORD

Dit boek is gegroeid uit een persoonlijke zoektocht naar begrip van crypto.

Het is niet begonnen met de ambitie om een boek te schrijven, maar met een vraag die mij niet meer losliet. Ik wilde begrijpen wat Bitcoin werkelijk was en waarom het bestond. Niet als trend, niet als koersgrafiek, maar als idee dat blijkbaar ergens aan een nood beantwoordde. Vanuit die vraag ben ik beginnen te lezen, luisteren, kijken, vergelijken en opnieuw lezen, tot het langzaam duidelijk werd dat je Bitcoin niet kan begrijpen zonder het bredere monetaire kader te onderzoeken waarin het is ontstaan, zonder inzicht te krijgen in hoe geld vandaag wordt gecreëerd, gestuurd en gedevalueerd, en zonder te begrijpen welke structurele spanningen in dat systeem aanleiding hebben gegeven tot het ontstaan van een alternatief.

Mijn eerste stap in crypto was daarbij allesbehalve doordacht. Ik volgde een advies zonder echt te begrijpen waarin ik investeerde en rechtvaardigde dat voor mezelf met een redenering die achteraf ontwapenend eenvoudig was. Als ik stop met roken en dat uitgespaarde bedrag elke week in Bitcoin steek – ja, dat kan – dan ben ik binnen enkele jaren misschien rijk. En als het niets blijkt te zijn, als het een bubbel is of gebakken lucht, dan is dat geld net zoals bij sigaretten gewoon in rook opgegaan, maar zijn mijn longen er in ieder geval beter aan toe. Toen de eerste grote prijscorrectie kwam en een deel van dat geld effectief verdampte, werd duidelijk hoe weinig fundament er onder die beslissing lag. Dat moment was geen reden om af te haken, maar wel het begin van een grondige studie.

Ik wilde begrijpen waarin ik mijn geld had geïnvesteerd. Vanuit die zoektocht naar Bitcoin ontdekte ik hoe ons monetair systeem in elkaar zit, hoe geld wordt gecreëerd, welke rol centrale banken spelen en wat inflatie werkelijk betekent voor spaargeld en koopkracht. Pas toen dat bredere kader helder

werd, besepte ik hoe noodzakelijk het is om je te wapenen tegen inflatie, of nog beter: om te proberen die te verslaan. Crypto werd voor mij geen experiment meer, maar een mogelijke reactie op onderliggende spanningen in het bestaande systeem.

Wie in de cryptowereld op zoek gaat naar informatie, merkt al snel hoe moeilijk het is om waardevolle analyse te onderscheiden van verdoken marketing. Projecten presenteren zich vaak overtuigend en professioneel, terwijl de onderliggende inhoud dun blijkt te zijn en commerciële belangen subtiel verweven zitten in wat als objectieve informatie wordt voorgesteld. Informatie is verspreid, zeker in het Nederlands, en zelden volledig op één plaats terug te vinden. Het kost tijd om bronnen tegen elkaar af te wegen, argumenten te toetsen en de onderliggende aannames te herkennen. Dat proces heeft mij niet alleen kennis opgeleverd, maar ook geleerd hoe belangrijk het is om kritisch te blijven en je eigen onderzoek te doen, zeker in een sector waar innovatie en opportunisme vaak dicht bij elkaar liggen.

Uit die zoektocht ontstond de podcast *Crypto in 1-2-3*, die ik samen met Peter voor *HLN* maakte. De gesprekken hadden als doel om complexe materie toegankelijk te maken en een eerste kader te bieden voor wie wilde begrijpen wat crypto is. Het boek dat je nu in handen hebt, gaat echter verder en dieper dan de podcast ooit kon doen. Waar de podcast introduceerde, werkt dit boek systematisch uit en worden verbanden explicieter gelegd. Tijdens het schrijven heb ik nieuwe materie toegevoegd die in de podcast nooit aan bod is gekomen. Evenzeer zijn in de podcast gesprekken gevoerd die hier geen plaats hebben gekregen omdat ze in de opbouw van dit werk niet pasten, omdat ze in een boekcontext onvoldoende diepgang zouden hebben gehad of net omdat ze in dit boek de aandacht niet meer verdienden die ze in de podcast wel nog kregen. Je zal in dit boek zien dat de cryptowereld nog lang niet stilstaat. Het loont zeker ook de moeite om de podcast te beluisteren, maar dit boek staat op zichzelf als een vollediger, doordachter en rijper geheel.

Het idee om de lezer in tien lessen mee te nemen naar een punt waarop hij werkelijk begrijpt wat crypto is en zelfstandig kan beslissen of hij wil investeren, is ontstaan tijdens het schrijfproces van dit boek. Die tien lessen vormen vandaag de eerste tien hoofdstukken. Ze bouwen bewust op elkaar voort en volgen de weg die ik zelf heb afgelegd, maar dan in een logischere volgorde dan mijn eigen leerproces destijds verliep. We beginnen bij de fundamenten van geld en het huidige systeem, omdat zonder dat fundament de rest moeilijk te

plaatsen is. Daarna volgen blockchain, Bitcoin en zijn geschiedenis, vervolgens Ethereum en de bredere wereld van alternatieve projecten. Daarbij wordt ook duidelijk welke antwoorden Ethereum probeerde te formuleren op de grenzen en beperkingen van Bitcoin en hoe die nieuwe mogelijkheden op hun beurt weer nieuwe vragen en uitdagingen hebben gecreëerd. Pas wanneer dat inzicht is gelegd, verschuift de aandacht naar de praktijk en wordt uitgelegd hoe je kan starten, wat je daarvoor nodig hebt, welke vormen van blootstelling bestaan, waar de risico's liggen en hoe je je beveiliging organiseert. Wie die tien hoofdstukken zorgvuldig doorloopt, beschikt over voldoende kennis om met zelfvertrouwen zijn eerste stappen te zetten.

Tijdens het afronden van het manuscript werd duidelijk dat het verhaal nog niet volledig was zonder aandacht voor fiscaliteit. Wie actief wordt in crypto en winsten realiseert, krijgt onvermijdelijk te maken met de fiscale realiteit, die complexer kan zijn dan vaak wordt aangenomen. Bovendien zijn de regels sinds januari 2026 opnieuw aangepast en verduidelijkt, waarbij ook crypto explicieter en concreter binnen het bestaande fiscale kader wordt geplaatst. Dat benadrukt dat de sector niet langer als randfenomeen wordt behandeld, maar als volwaardig onderdeel van het financiële landschap. Daarom werd een bijkomend hoofdstuk toegevoegd dat dit aspect helder uiteenzet, zodat het kader niet stopt bij investeren, maar ook de verantwoordelijkheid daarna omvat.

Dit boek wil geen hype voeden en geen snelle beloftes verkopen. Het wil helderheid brengen in een domein dat vaak wordt omgeven door ruis, emotie en commerciële belangen. Het is geschreven voor wie aan het begin staat, maar ook voor wie verdieping zoekt. Voor jongeren die nauwelijks financiële opvoeding krijgen en voor volwassenen die hun begrip willen aanscherpen en hun beslissingen willen baseren op inzicht in plaats van op groepsdenken of angst om iets te missen.

Het project is mee mogelijk gemaakt door de samenwerking met Peter, die als mede-initiatiefnemer van de podcast een katalysator was in het ontstaan ervan.

Tijdens mijn zoektocht naar begrip leerde ik ook Tim kennen. Onze gedeelde fascinatie voor crypto, financiële markten en de behoefte om complexe materie helder uit te leggen, vormden al snel de basis voor een nauwe samenwerking. Wat begon als een uitwisseling van ideeën, groeide uit tot een gezamenlijk project.

Tim leverde als co-auteur vanuit zijn diepgaande expertise in cryptoanalyse een belangrijke inhoudelijke bijdrage aan dit boek. Hij stond mee in voor de technische verfijning, de inhoudelijke toetsing en de visuele ondersteuning. Zijn jarenlange ervaring als analist en oprichter van TradePremium heeft de praktische en analytische invalshoek van dit werk mee vormgegeven.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van dit boek ligt bij mij. Wat jij ermee doet, ligt bij jou.

Wat volgt, is het resultaat van een proces dat begon met een eenvoudige redenering, uitmondde in verlies, leidde tot studie en uiteindelijk tot begrip. Een proces dat mij heeft geleerd dat inzicht en verantwoordelijkheid onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn wanneer het over geld en keuzes gaat. Wat begon als mijn persoonlijke zoektocht, is onderweg ons verhaal geworden. We hopen dat dit boek ook voor jou het begin mag zijn van een eigen zoektocht. Niet naar snelle antwoorden, maar naar meer inzicht.

Veel leesplezier,

Kim Londers & Tim Broekmans

Kim Londers

Tim Broekmans

Peter Hoogland

INHOUD

Voorwoord	7
HOOFDSTUK 1 – WAT IS GELD?	17
DE VRAAG VOOR CRYPTO	
1.1 Een nieuw soort geld	17
1.2 Geld als afspraak	19
1.3 De geboorte van waarde	20
1.4 Van metaal naar belofte	22
1.5 Geld als vertrouwen	24
1.6 De macht over geld	28
1.7 De prijs van oneindigheid	30
1.8 De digitale gedaante van geld	34
1.9 Wanneer lijnen samenkomen	36
1.10 De geboorte van Bitcoin	37
1.11 De essentie	39
HOOFDSTUK 2 – BLOCKCHAIN	43
DE INFRASTRUCTUUR ONDER VERTROUWEN	
2.1 Het vertrouwensprobleem	43
2.2 Blockchain als nieuwe vertrouwensarchitectuur	45
2.3 Het digitale grootboek	48
2.4 De bouwstenen van een blockchain	50
2.5 Hoe een blok ontstaat	53
2.6 Onwijzigbaarheid en consensus	57
2.7 Meer dan geld	60
2.8 Wat blockchain niet is	62
2.9 Blockchain als fundament voor digitaal schaars geld	64

HOOFDSTUK 3 – BITCOIN

67

DE ANATOMIE VAN DIGITALE SCHAARSTE

3.1	Van blockchain naar Bitcoin	67
3.2	De noodzaak van Bitcoin	69
3.3	Satoshi en de whitepaper	71
3.4	Hoe Bitcoin werkt	76
3.5	De monetaire architectuur	80
3.6	Decentralisatie en macht	83
3.7	Digitaal goud en cultuur	86
3.8	Een nieuw hoofdstuk in de geschiedenis van geld	90

HOOFDSTUK 4 – BITCOIN

93

VAN EXPERIMENT TOT WERELDWIJD FENOMEEN

4.1	De tijdlijn als ruggengraat	93
4.2	De pioniersfase (2008-2012)	95
4.3	De eerste halving (2012-2016)	98
4.4	De explosie van 2017	102
4.5	Institutionele doorbraak (2020-2024)	105
4.6	De vierde cyclus	110
4.7	De halving als ritme	113
4.8	Bitcoin en staten	115
4.9	Wat Bitcoin geworden is	118

HOOFDSTUK 5 – FIAT EN CRYPTO

121

FUNDAMENTELE VERSCHILLEN

5.1	Geld is geen neutrale achtergrond	122
5.2	Anders ontworpen, geen ander geld	126
5.3	Stabiliteit en tijd	128
5.4	Macht en bescherming	130
5.5	Toegang en keuze	132
5.6	Wat zichtbaar wordt – en wat niet	135

HOOFDSTUK 6 – ETHEREUM

139

PROGRAMMEERBAAR VERTROUWEN

6.1	De grens van Bitcoin	139
6.2	Afspraken als code	140
6.3	De wereldcomputer	142
6.4	Vitalik en het denkexperiment	144
6.5	De eerste breuklijn	147
6.6	Programmeerbaar geld	149
6.7	De institutionele laag	151
6.8	Brandstof en borg	155
6.9	Het ecosysteem	157
6.10	Evolutie en consensus	161
6.11	Spanningen en grenzen	163
6.12	Ethereum naast Bitcoin	167
6.13	Een levende infrastructuur	169

HOOFDSTUK 7 – ALTCOINS

175

EXPERIMENT EN SELECTIE

7.1	Wat altcoins zijn	175
7.2	De architectuur van altcoins	180
7.3	Vier kernarchetypen	183
7.3.1	Betalingscoins – de eerste golf	183
7.3.2	Privacycoins – financiële autonomie	185
7.3.3	Platformcoins – programmeerbare werelden	188
7.3.4	Stablecoins – de lijm van het systeem	190
7.4	Naar volwassenheid	193
7.4.1	Infrastructuurtokens – de stille ruggengraat	193
7.4.2	Real world assets – de oude wereld on chain	195
7.4.3	Cultuurtokens – wanneer technologie betekenis wordt	198
7.5	Structurele inzichten	200
7.6	Wat zichtbaar wordt	202

HOOFDSTUK 8 – ZELF STARTEN **205**

KADER, ROL EN GRENZEN

8.1	Van begrijpen naar beginnen	205
8.2	Waarom jij start	207
8.3	Risico, context en draagkracht	210
8.4	De plaats van crypto in jouw geheel	211
8.5	Blootstelling is geen bezit	214
8.6	Wat je werkelijk koopt	215
8.7	Eigendom en bewaring	217
8.8	Beginnen zonder zelsabotage	219
8.9	Profielen in plaats van sjablonen	223
8.10	Mentale voorbereiding	226
8.11	Je startplan op één blad	228

VERDIEPING – LEESWIJZER:

TWEE ROUTES DOOR DIT HOOFDSTUK **231**

8.12	Marktbegrip voor wie verder kijkt	231
8.12.1	Wat dit deel is – en niet is	232
8.12.2	De taal van de markt	233
8.12.3	Marktpsychologie	237
8.12.4	Fundamentele analyse	239
8.12.5	Technische analyse	242
8.12.6	Kijken zonder gokken	257
8.13	Wat je nu weet – en wat niet	261
8.14	Klaar om te beginnen	262

HOOFDSTUK 9 – ZELF STARTEN **265**

VAN INTENTIE NAAR HANDELEN

9.1	Een exchange kiezen	265
9.2	Een account openen en beveiligen	267
9.3	Geld storten	269
9.4	Crypto kopen	271
9.5	Een wallet installeren	273
9.6	Crypto verzenden en ontvangen	276
9.7	Een portfolio opbouwen	278
9.8	Periodiek investeren	280
9.9	Overzicht bewaren	281

9.10	Toegang beheren	283
9.11	Afwijkingen herkennen	286
9.12	Nalatenschap organiseren	288
9.13	Starterschecklist en casus	290

HOOFDSTUK 10 – BEVEILIGING EN MISLEIDING 297

10.1	Autonomie zonder vangnet	297
10.2	Hoe crypto verloren gaat	298
10.3	De illusie van verstand	300
10.4	Orders onder druk	302
10.5	Categorieën van oplichting	305
10.6	Rode vlaggen	308
10.7	Beveiliging als houding	310
10.8	Scènes van misleiding	312
10.9	Wat te doen bij verlies	315
10.10	Vrijheid zonder illusies	318

HOOFDSTUK 11 – BELGISCHE FISCALITEIT (BONUSLAAG) 321

11.1	Waarom dit bonushoofdstuk bestaat	321
11.2	Het fiscale kader tot 31 december 2025	323
11.3	In orde zijn tot 31 december 2025	325
11.4	De breuklijn van 31 december 2025	327
11.5	Het nieuwe kader vanaf 1 januari 2026	329
11.6	In orde zijn vanaf 1 januari 2026	331
11.7	Wat niet verandert	333
11.8	Wat dit hoofdstuk wel en niet is	334

NAWOORD 337

ONS CADEAU VOOR JOUW VOLHARDING 341

BIBLIOGRAFIE 345

AANVULLENDE EDUCATIEVE BRONNEN 349

Slotnuance	349
Methodologische kadering	349
YouTube-kanalen	350
Podcasts	351
Belgische en Nederlandse bronnen	351

WAT IS GELD?

— DE VRAAG VOOR CRYPTO

Je betaalt een koffie met je telefoon. Eén tikje, een korte trilling en het bedrag is weg. Niemand vraagt zich af waar het precies naartoe gaat, welke systemen het registreren of wie beslist dat die overdracht geldig is. Het werkt, dus we vinden het vanzelfsprekend. Tot het eens niet werkt. Een kaart die onverwacht wordt geweigerd, een overschrijving die blijft hangen, een limiet die plots opduikt. Op zo'n moment word je geconfronteerd met het feit dat je eigenlijk bijzonder weinig weet over iets dat je elke dag gebruikt.

We gebruiken geld elke dag maar we staan zelden stil bij wat het eigenlijk is. Het lijkt neutraal, vanzelfsprekend en bijna natuurlijk, maar toch stuurt het ons gedrag, onze keuzes en onze verwachtingen, vaak zonder dat we het merken. Wie wil begrijpen wat crypto is, moet daarom eerst kijken naar wat geld eigenlijk is. Pas dan wordt duidelijk waarom een cryptomunt niet zomaar 'digitaal geld' is, maar iets dat ons vertrouwde geldsysteem uitdaagt.

1.1 Een nieuw soort geld

Wat is een cryptomunt eigenlijk? Het is de logische eerste vraag die in het hoofd van bijna elke beginner opduikt en tegelijk een vraag die verrassend moeilijk te beantwoorden is. Iedereen heeft intussen weleens gehoord van Bitcoin, Ethereum of crypto, maar zodra je probeert te verwoorden wat het precies is, merk je hoe vaag het begrip blijft. We voelen intuïtief aan dat het iets met geld te maken heeft, iets met internet, iets met technologie, maar geen van die woorden volstaat om het fenomeen echt te vatten. Crypto past niet netjes in de categorieën die we gewend zijn te gebruiken en precies dat maakt het zo verwarrend én tegelijk zo intrigerend.

In zijn meest pure vorm is een cryptomunt digitaal geld dat zelfstandig functioneert, zonder banken, zonder overheden en zonder centrale beheerder. Het bestaat volledig online, maar niet als een saldo dat door één instelling wordt bijgehouden of gecontroleerd. Het is geld dat wordt beveiligd en georganiseerd door wiskunde, cryptografie en een netwerk van duizenden computers die elkaar controleren. In plaats van te moeten vertrouwen op mensen, instellingen of machtsstructuren, vertrouwt het systeem op regels. Die regels liggen vast in code en gelden voor iedereen op dezelfde manier, ongeacht positie, macht of belang. Ze kunnen niet zomaar worden aangepast wanneer dat politiek of economisch beter uitkomt en zodra je het zo formuleert, dringen zich bijna automatisch nieuwe vragen op. Hoe kan geld bestaan zonder iemand die het beheert? Zonder een centrale bank die het uitgeeft? Zonder een overheid die garandeert dat het waarde heeft? Dat voelt niet alleen vreemd, maar bijna onnatuurlijk want ons hele leven zijn we gewend dat geld samenvalt met autoriteiten zoals een staat die het ondersteunt, een centrale bank die stabiliteit belooft, instellingen die toezicht houden. We hebben altijd geleerd dat vertrouwen in geld gelijkstaat aan vertrouwen in wie erachter zit.

Crypto lijkt die logica fundamenteel om te draaien. Niet vertrouwen in mensen, maar vertrouwen in een systeem. Niet macht als garantie, maar regels. Niet hiërarchie, maar een netwerk. En precies daarom roept het zulke uiteenlopende reacties op. Voor sommigen voelt het bevrijdend, voor anderen bedreigend, onbegrijpelijk of zelfs gevaarlijk. Crypto is geen technisch speeltje dat uit het niets is ontstaan en al zeker geen hobbyproject van programmeurs die iets nieuws wilden bouwen omdat het kon. Het is een reactie op hoe geld vandaag wordt gemaakt, beheerd en gebruikt, een antwoord op structurele spanningen in het financiële systeem, spanningen die voor de meeste mensen onzichtbaar blijven zolang het systeem blijft functioneren. Crypto stelt wat we vertrouwen en waarom we het vertrouwen fundamenteel ter discussie.

Voor we kunnen begrijpen waarom mensen in cryptomunten geloven, of waarom anderen ze resoluut afwijzen, moeten we eerst het fundament bekijken waarop al het geld rust. Niet de technologie, niet de grafieken en niet de koersschommelingen, maar het onderliggende principe waardoor wij elke dag waarde uitwisselen zonder elkaar persoonlijk te kennen. Voor er sprake kan zijn van 'nieuw geld', moeten we begrijpen wat geld zélf eigenlijk is en niet alleen wat het doet, maar ook wat het mogelijk maakt. En daar begint dit verhaal.

1.2 Geld als afspraak

Geld lijkt zo vanzelfsprekend dat we er zelden bij stilstaan. Het zit in onze portemonnee, op onze bank-app, in de prijzen in de supermarkt en in het loon dat elke maand op onze rekening verschijnt. We rekenen ermee, sparen het, verliezen het en verlangen ernaar, zonder ons af te vragen wat het precies is dat we gebruiken. Omdat het overal en altijd aanwezig is, wordt het onzichtbaar en niet ter discussie gesteld. Toch kunnen maar weinig mensen precies zeggen wat geld is. Vraag tien mensen om een definitie en je krijgt tien aarzelende antwoorden: iets waarmee je betaalt, iets met waarde, iets dat de bank bewaart. Die antwoorden beschrijven wat geld doet, niet wat het is. Ze raken niet aan het mechanisme waardoor miljoenen mensen elkaar vertrouwen wanneer ze een betaling uitvoeren, een contract ondertekenen of hun tijd inruilen voor een loon.

Geld is nochtans geen natuurverschijnsel. Het groeit niet aan bomen, het borrelt niet op uit de aarde, het ontstaat niet spontaan in een samenleving, maar het is een menselijke constructie, een afspraak die collectief wordt nageleefd. We aanvaarden geld niet omdat het intrinsiek waardevol is, maar omdat we ervan uitgaan dat anderen het morgen opnieuw zullen aanvaarden. Dat wederzijdse vertrouwen is de kern van het systeem. Het biljet van vijftig euro in je hand is in se niet meer dan een bedrukt stukje papier en het saldo op je bank-app is een digitale registratie in een computersysteem. De waarde zit niet in het materiaal, niet in de inkt en niet in de pixels, maar in het gedeelde vertrouwen dat deze symbolen iets vertegenwoordigen. Zodra dat vertrouwen verdwijnt, verdwijnt ook de waarde en daarmee is geld dus een sociaal contract dat voortdurend wordt bevestigd door ons gedrag.

Geld is een van de meest ingrijpende gezamenlijke constructies die mensen ooit hebben voortgebracht. Het is een abstract symbool dat we behandelen alsof het tastbaar en vanzelfsprekend is en dat door die gedeelde overtuiging een van de krachtigste krachten ter wereld wordt. Geld kan oorlogen financieren, levens redden, dromen mogelijk maken of samenlevingen ontwrichten, niet omdat het object zelf iets kan, maar omdat miljoenen mensen hetzelfde verhaal geloven en ernaar handelen. Zolang dat verhaal standhoudt, functioneert het systeem. Wanneer het vertrouwen verschuift, afbreekt of breekt, verandert alles. Om te begrijpen waarom crypto kon ontstaan, moeten we dus eerst eens naar dat sociale contract kijken dat we zo vanzelfsprekend zijn gaan vinden.

1.3 De geboorte van waarde

Om te begrijpen hoe geld ontstond, moeten we terug naar een wereld waarin het niet bestond. Een wereld waarin mensen leefden van wat ze zelf produceerden en waarin waarde uitsluitend lag in wat je kon zien, aanraken of gebruiken. Handel betekende ruil: graan voor melk, vis voor hout, huiden voor zout. Dat lijkt eenvoudig en in kleine gemeenschappen werkte het ook min of meer. Mensen kenden elkaar, wisten wie wat kon leveren, en ruilden wanneer noden elkaar toevallig kruisten. Maar het systeem was fragiel, het hing af van timing, wederzijdse behoefte en persoonlijk vertrouwen. Zodra die drie niet samenvielen, viel het ruilen stil.

Die kwetsbaarheid werd zichtbaarder naarmate samenlevingen groeiden. De visser die hout nodig had, moest hopen dat de houthakker op dat moment vis wilde en de herder met melk moest wachten op iemand die melk nodig had. Ruilhandel vereiste een perfecte toevallige match van wensen en dat maakte het systeem inefficiënt en onvoorspelbaar. Vertrouwen was persoonlijk en lokaal want zodra mensen elkaar niet meer kenden, begon het te knellen. Mensen zochten naar een vorm van zekerheid en zo ontstond de behoefte aan iets wat waarde kon dragen zonder afhankelijk te zijn van directe ruil. Geld werd niet geboren uit hebzucht, maar uit onzekerheid. Mensen zochten geen middel om meer te bezitten, maar een manier om waarde los te koppelen van het moment van ruil, ze zochten iets wat aanvaard zou worden, ongeacht persoonlijke behoefte of timing. Die zoektocht leidde tot het gebruik van voorwerpen die als gemeenschappelijke waardedragers konden dienen. Dat waren objecten die het vertrouwen konden overnemen dat vroeger tussen mensen zelf moest bestaan.

Door culturen en tijdperken heen duiken steeds dezelfde criteria op. Een waardedragers moest duurzaam zijn, zodat hij niet verdween met de tijd. Hij moest zeldzaam zijn, zodat hij niet zomaar kon worden vermeerderd. Hij moest herkenbaar zijn, zodat iedereen wist wat hij voorstelde. En hij moest deelbaar zijn, zodat waarde kon worden opgesplitst. Geen enkele vroege vorm van geld voldeed perfect aan al deze voorwaarden. Zout was duurzaam, maar kwetsbaar voor water. Graan was deelbaar en herkenbaar, maar bederfelijk. Schelpen en kralen waren herkenbaar, maar niet overal schaars. Vee was waardevol, maar moeilijk te verdelen. Toch functioneerden deze objecten als voorlopers van geld omdat ze het beste compromis boden dat mensen toen hadden, hun waarde zat niet in hun praktische nut, maar in het gedeelde geloof dat ze

iets vertegenwoordigden. Wie ze aannam, wist dat ook anderen ze waarschijnlijk zouden accepteren. Sporen van dat vroege gebruik van waarde leven vandaag nog voort in onze taal en cultuur. Het woord salaris komt van *sal*, zout, waarmee Romeinse soldaten soms werden betaald. Kaurischelpen circuleerden eeuwenlang van Afrika tot Azië als primitieve munt, niet omdat ze nuttig waren, maar omdat mensen het erover eens waren dat ze waarde hadden. Geld was al vroeg een verhaal dat mensen samen vertelden, maar toch bleven deze gedeelde verhalen instabiel omdat hun waarde afhing van plaats en omstandigheden. Wat in het ene gebied zeldzaam was, kon elders overvloedig zijn. Schelpen waren kostbaar diep landinwaarts, maar waardeloos op een strand, zout was waardevol in droge streken, maar stelde niets voor bij zoutmeren. Geen van deze waardedragers was universeel betrouwbaar en hoewel het systeem functioneerde, kraakte het onder zijn eigen beperkingen.

Naarmate samenlevingen groter werden, ontstond het probleem dat het, zelfs wanneer voorwerpen als geld functioneerden, steeds moeilijker werd om bij te houden wie wat aan wie verschuldigd was. Wat in dorpen nog kon steunen op collectief geheugen, faalde in steden. Er was een manier nodig om schuld, belofte en waarde ontegensprekelijk op te slaan, een extern sociaal geheugen dat relaties kon vastleggen zonder afhankelijk te zijn van herinnering. Dat externe geheugen ontstond vroeg. In het oude Mesopotamië werden al meer dan vijfduizend jaar geleden kleitabletten gebruikt om vast te leggen hoeveel graan, olie of zilver iemand had ontvangen of nog verschuldigd was. Deze tabletten waren geen ruilmiddel, ze waren de eerste vormen van registraties van belofte en schuld. Op het eiland Yap ontstond hetzelfde principe in een andere vorm. De enorme rai-stenen, waarvan de grootste naar schatting vier tot vijf ton wogen, hoefden niet te worden verplaatst om als geld te functioneren, want zolang de gemeenschap wist van wie ze waren, behielden ze hun waarde. Zelfs wanneer een steen tijdens transport in zee was gezonken en enkel het gedeelde verhaal nog bestond, behielden ze hun waarde, wat blootlegt dat geld in wezen een vorm van collectief geheugen is.

De geboorte van geld is geen verhaal over munten of materialen, maar over hoe mensen waarde losmaakten van directe ruil, van plaats en van persoonlijke relaties. Die stap maakte handel tussen vreemden, steden en uiteindelijk beschavingen mogelijk. Maar ze introduceerde ook iets nieuws: macht. Wie het geheugen beheert, beheert de waarde. En wie de waarde beheert, krijgt invloed.

1.4 Van metaal naar belofte

Toen mensen ontdekten dat metalen zoals goud en zilver vrijwel perfect voldeden aan wat ze van geld verlangden, verschoof het zwaartepunt van de economie naar metaal. Edelmetalen vergingen niet, waren schaars door hun natuurlijke beschikbaarheid, herkenbaar en deelbaar zonder hun waarde te verliezen en in tegenstelling tot graan of zout bleven ze stabiel door de tijd heen. Zo werden ze het fundament onder handel, belasting en vermogen en boden ze voor het eerst een vorm van waarde die niet afhankelijk was van lokale omstandigheden.

Aanvankelijk circuleerden edelmetalen als klompjes en staven, maar dat bracht praktische problemen met zich mee. Hoe wist je hoeveel een stuk waard was? Hoe controleerde je de zuiverheid? Hoe voorkwam je manipulatie? De oplossing werd de munt, metaal geslagen tot schijven met een vast gewicht en een officiële stempel waarop vaak de beeltenis van een koning, keizer of stad verscheen. Dat was geen versiering maar een belofte dat dit stuk metaal een bepaald gewicht en een bepaalde zuiverheid had waarvoor de heerser persoonlijk instond, waardoor geld niet alleen een economisch maar ook een politiek instrument werd. Een bekend voorbeeld is de Romeinse denarius.

Lang voordat Europa deze techniek perfectioneerde, hadden Chinese samenlevingen al een ander sprongetje gemaakt. In de Tang-dynastie (7e–10e eeuw) en later in de Song-dynastie (10e–13e eeuw) begonnen handelaren en later

de staat papieren waardebewijzen te gebruiken. Dat ‘vliegende geld’ maakte handel efficiënter maar bracht een fundamenteel nieuw risico met zich mee doordat papier sneller kon worden gecreëerd dan metaal kon worden gedolven. Zodra belofte losraakte van schaarste, of anders gezegd papier van goud, volgden inflatie en wantrouwen. Dat patroon zou zich later nog dikwijls herhalen, want wanneer geld te gemakkelijk ontstaat, loert misbruik om de hoek en verliest het zijn geloofwaardigheid.

Ook in Europa begon goud langzaam zijn centrale rol te verliezen. Naarmate handel zich uitbreidde tussen steden als Venetië, Brugge, Antwerpen en Amsterdam, waren munten niet langer praktisch. Grote hoeveelheden waarde vervoeren was gevaarlijk, traag en risicovol omdat rijkdom letterlijk zwaar woog en ongewenste aandacht trok, waardoor uit pure noodzaak het inzicht groeide dat waarde moest kunnen reizen zonder fysiek aanwezig te zijn en zo opnieuw de brug werd geslagen naar papier. In de middeleeuwen ontwikkelden de tempeliers een systeem dat sterk leek op vroege bankdienstverlening. Pelgrims konden hun goud in Europa in bewaring geven en kregen in ruil daarvoor een schriftelijk bewijs. In het Heilige Land konden ze dat document inwisselen voor waarde uit een andere tempelierskist. Waarde begon te reizen als informatie, niet als metaal. Die logica werd verder verfijnd door Italiaanse bankiersfamilies, die wisselbrieven ontwikkelden waarmee waarde over grote afstanden kon worden verplaatst zonder fysiek transport. Met die evolutie ontstond het beroep van bankier. Eerst waren bankiers bewaarders van goud, maar al snel werden ze beheerders van beloftes toen ze ontdekten dat klanten hun goud zelden allemaal tegelijk kwamen ophalen. Dat maakte het mogelijk om meer vorderingen uit te schrijven dan er fysiek metaal in de kluizen lag. Zo ontstond fractioneel bankieren: geldcreatie door krediet. Een methode die vandaag nog steeds een grote en belangrijke rol speelt. Geld werd niet langer begrensd door de schaarste aan metaal maar door het vertrouwen in een systeem van beloftes, en zolang dat vertrouwen overeind bleef, merkte vrijwel niemand het verschil.

Vanaf dat moment begon geld zich definitief los te maken van zijn fysieke vorm. Munten bleven bestaan, goud bleef symbolisch belangrijk, maar in de praktijk draaide de economie steeds meer op beloftes. Papier vertegenwoordigde waarde, rekeningen registreerden waarde, en vertrouwen hield het geheel bijeen, waardoor geld efficiënter, flexibeler en machtiger werd dan ooit tevoren. Maar met die efficiëntie veranderde ook de aard van geld.

Waar waarde vroeger gekoppeld was aan iets tastbaars, werd ze nu afhankelijk van systemen, instellingen en afspraken. Geld was niet langer een tastbaar bezit dat je zelf in handen hield, maar een belofte die door anderen werd beheerd en precies daar ontstond een nieuwe spanning. Zodra geld een belofte wordt, rijst immers onvermijdelijk de vraag wie die belofte beheert, wie het vertrouwen bewaakt en wie uiteindelijk de macht over geld uitoefent. Daarmee werd de basis gelegd voor het moderne geldsysteem, maar ook voor de barsten die in dat systeem zichtbaar zouden worden.

1.5 Geld als vertrouwen

Zoals we hebben gezien wordt vanaf het moment dat geld zich losmaakt van zijn fysieke vorm, het element vertrouwen allesbepalend. Zodra je het niet langer kan zien, wegen of aanraken, zoals zout, graan of metaal, wordt het iets waarin je gelooft. Dat is geen filosofisch detail, maar dagelijkse realiteit. Een munt van goud ontleent zijn waarde aan de schaarste van het metaal zelf, terwijl een bankbiljet waarde heeft omdat wij erop vertrouwen dat het morgen nog kan worden ingeruild voor goederen en diensten. Dat vertrouwen is een collectieve afspraak die zich elke dag opnieuw moet bewijzen.

In 1944, aan het einde van de Tweede Wereldoorlog, werd in het Amerikaanse Bretton Woods een collectieve monetaire afspraak gemaakt waarbij een nieuw systeem werd ontworpen met als doel de naoorlogse economie te stabiliseren. De deelnemende landen spraken af hun munten te koppelen aan de Amerikaanse dollar, terwijl de dollar zelf tegen een vaste koers in goud kon worden omgewisseld. Op die manier ontstond een getrapt systeem: goud lag onder de dollar en de dollar onder een hele rits aan andere munten in de wereld. Zolang de Verenigde Staten voldoende goudreserves aanhielden, bleef die belofte geloofwaardig, maar naarmate de wereldeconomie groeide en de Amerikaanse uitgaven stegen, werd de spanning tussen belofte en reserve steeds groter. Dollars werden naar believen bijgedrukt en er circuleerden steeds meer dollars dan er goud beschikbaar was om ze te dekken. Het systeem bleef functioneren zolang vertrouwen standhield, maar de fysieke begrenzing begon te knellen.

Vanaf het moment dat president Nixon in 1971 in een live-uitzending op televisie aankondigde dat de band tussen geld en goud werd doorgesneden, veranderde geld fundamenteel van aard. Het werd niet langer ondersteund door een tastbare reserve van goud in een kluis, maar door iets onzichtbaars:

een uitspraak van de staat en het vertrouwen van de bevolking dat die uitspraak standhoudt. Daar ontstond het moderne fiatgeld dat niet langer op materie steunde maar op een afspraak.

Fiat betekent letterlijk 'het zij zo'. Het bestaat omdat we collectief besluiten dat het bestaat en het blijft functioneren zolang dat besluit niet fundamenteel wordt betwist. Geld werd daarmee niet minder krachtig, maar wel abstracter. Wat het moet dragen, namelijk stabiliteit, koopkracht en voorspelbaarheid, wordt sindsdien bewaakt door beleid, instellingen en vertrouwen. Niet langer door materiële schaarste. Die breuk in 1971 was geen technische aanpassing, maar een historisch keerpunt. Tot dan was geld, hoe abstract ook, uiteindelijk nog verankerd in iets fysieks dat niet onbeperkt kon worden vermeerderd, maar met het loslaten van goud verdween die laatste externe begrenzing. Geld kon vanaf dan vrij worden bijgedrukt als er nood aan was, en het werd voortaan waarde omdat het als waarde werd erkend.

Tot dat moment had geld, hoe abstract het ook werd, altijd nog een externe grens. Niet omdat goud perfect was, maar omdat het niet onbeperkt kon worden vermeerderd, het moest worden gemijnd. Die schaarste fungeerde als een natuurlijke grens waarbinnen waardeschommelingen zich voltrokken,

waardoor prijzen wel konden stijgen of dalen maar geld niet structureel zijn waarde verloor. Het systeem ademde nog mee met de reële wereld. Was er minder geld in omloop, dan daalden de prijzen; was er meer geld in omloop, dan stegen de prijzen. Na 1971 verdween die schaarstegrens. Inflatie, de waardevermindering van geld, werd geen tijdelijke afwijking meer maar een ingebouwd kenmerk van het systeem. Het werd de normale toestand, niet langer een noodsignaal van ontsporing. Niet omdat iemand dat zo wilde, maar omdat er geen externe maatstaf meer bestond die geld automatisch afremde, waardoor het niet langer stabiel hoefde te blijven om te functioneren, maar vooral moest blijven circuleren. Daarmee veranderde niet alleen het beleid rond geld, maar de aard van geld zelf.

Dat geloof in geld is niet spontaan of vanzelfsprekend, maar wordt gedragen en in stand gehouden door instituties. We vertrouwen erop dat de overheid belastingen int in dezelfde munt die wij gebruiken, waardoor er altijd vraag naar blijft. We vertrouwen erop dat centrale banken waken over koopkracht en stabiliteit zodat ons geld zijn waarde behoudt. We vertrouwen erop dat banken onze saldi correct registreren en betalingen uitvoeren. Zolang dat institutionele vertrouwen intact blijft, functioneert fiatgeld moeiteloos. Geld stroomt zonder problemen door de economie, bijna onzichtbaar, omdat niemand zich afvraagt of het morgen nog zal werken.

Maar precies omdat het systeem volledig op vertrouwen steunt, is het tegelijk uitzonderlijk krachtig en uitzonderlijk kwetsbaar. In de decennia na 1971 groeide de wereldeconomie in een klimaat van financieel optimisme waarin krediet steeds goedkoper werd, markten zich verder openden en vooruitgang werd ervaren als een bijna vanzelfsprekende beweging omhoog. Huizenprijzen stegen, aandelenmarkten bloeiden en banken werden steeds grotere schakels in een economie die draaide op belofte. Zolang alles groeide, leek er geen grens aan wat het systeem aankon. Groei werd de rechtvaardiging van het systeem zelf. Onder dat oppervlak zat echter een broze waarheid. De moderne economie was in toenemende mate afhankelijk geworden van het idee dat vertrouwen niet mocht wegvallen, dat schulden altijd konden worden doorgeschoven, dat er steeds voldoende kopers en verkopers beschikbaar zouden zijn en dat risico beheersbaar bleef zolang het maar ingenieus genoeg werd verpakt. Het systeem functioneerde zolang niemand twijfelde. En precies daarom was het zo kwetsbaar toen die twijfel zich in 2007 voor het eerst openlijk begon te tonen.

De crisis van 2008 begon niet met een natuurramp of een politieke revolutie, maar met een vertrouwensbreuk. Huishoudens konden hun hypotheeken niet meer afbetalen, huizenprijzen daalden en plots wist niemand nog welke banken welke risico's droegen. Financiële producten die jaren als veilig waren verkocht, bleken ondoorzichtig en instabiel. Banken vertrouwden elkaar niet meer. Burgers vertrouwden banken niet meer. Toen Lehman Brothers, een van de oudste en meest prestigieuze investeringsbanken ter wereld, in september 2008 omviel, werd duidelijk dat zelfs de kern van het systeem niet onaantastbaar was en die val markeerde het kantelpunt waarop het vertrouwen niet langer geleidelijk afbrokkelde maar abrupt instortte. Kredietmarkten vrozen vast, handel viel stil en prijzen stortten in. Waarde verdween niet omdat de wereld plots minder produceerde, maar omdat het geloof verdween dat de onderliggende beloftes nog standhielden. Het was een brute onthulling dat geld niet stabiel is dan het vertrouwen waarop het rust.

Die crisis maakte zichtbaar wat altijd al waar was geweest, namelijk dat geld een sociaal contract is dat elke dag opnieuw door miljoenen mensen wordt bevestigd en dat, zodra dat contract scheurt, stabiliteit razendsnel kan verdwijnen. Overheden en centrale banken moesten ingrijpen met garanties, reddingsoperaties en ongeziene hoeveelheden nieuw gecreëerd geld om het systeem overeind te houden. Ze slaagden daarin, maar de impliciete

boodschap was duidelijk: de moderne economie functioneert alleen zolang vertrouwen actief kan worden hersteld wanneer het spontaan verdwijnt.

Daarmee kwamen we op een nieuw kruispunt. Als geld draait op geloof en verwachting, wie beheert dat geloof dan? Wie beslist hoeveel geld er bestaat, hoe stabiel het is en wie er baat bij heeft? Wie heeft de macht om de regels te veranderen wanneer het systeem kraakt? Op het moment dat je die vragen begint te stellen, wordt één inzicht onvermijdelijk: achter geld zit niet alleen vertrouwen, maar macht.

1.6 De macht over geld

Wie vandaag naar geld, kijkt ziet cijfers op een bank-app, biljetten in een portefeuille en grafieken die stijgen en dalen, waardoor het technisch, neutraal en vanzelfsprekend aanvoelt; het lijkt alsof geld gewoon bestaat en er altijd is geweest. Maar achter dat alledaagse oppervlak schuilt een vraag die zelden hardop wordt gesteld: wie beslist eigenlijk hoeveel geld er bestaat? Het meest gehoorde antwoord is eenvoudig. De overheid. Of de centrale bank. Dat antwoord is niet fout, maar het mist de kern. In het moderne geldsysteem ontstaat het grootste deel van het geld niet bij staten en zelfs niet bij centrale banken, maar bij commerciële banken. Niet door drukpersen, maar door krediet. Wanneer een bank een lening verstrekt voor een huis, een bedrijf of een investering, verschijnt er nieuw geld op een rekening dat daarvoor eenvoudigweg niet bestond. Het wordt gecreëerd op het moment van lenen, samen met een schuld die in de toekomst moet worden terugbetaald. De realiteit is dus dat het grootste deel van het geld in omloop geen opgespaard geld is, maar geleend geld. Geld ontstaat door schuld en precies dat mechanisme stuurt de beweging van het hele systeem, want zodra mensen en bedrijven meer lenen, groeit de geldhoeveelheid en wanneer de kredietverlening stopt, krimpt ze weer. Het systeem draait soepel zolang vertrouwen aanwezig is: dan durven mensen te lenen, te investeren en te plannen. Maar het maakt de economie ook structureel afhankelijk van groei. Stilstand wordt gevaarlijk. Minder krediet betekent minder geld, minder geld betekent stress en zo wordt groei geen keuze meer, maar een vereiste om het systeem stabiel te houden.

Die dynamiek is niet nieuw. Ze heeft diepe historische wortels. Vanaf de late middeleeuwen begonnen bankiers in Firenze, Genua, de Lage Landen en later Londen grote sommen uit te lenen aan koningen en staten. Oorlogen, infrastructuur en expansie werden zelden gefinancierd met opgebouwde

middelen, waardoor staten geld nodig hadden voordat ze het bezaten, en bankiers konden dat leveren. Zo ontstond een wederzijdse afhankelijkheid waarin schuld steeds centraler werd en uitgroeide tot het praktische instrument dat de motor vormde van macht, handel en territoriale uitbreiding.

Dat model werkte zolang het vertrouwen overeind bleef. Maar het was kwetsbaar. Wanneer een staat zijn schulden niet meer kon dragen, dreigde niet alleen financieel falen maar ook chaos en dat besef leidde tot de oprichting van centrale banken. De Bank of England, opgericht in 1694, was een van de eerste pogingen om orde te brengen in die relatie tussen staat, schuld en vertrouwen. Andere landen volgden vanuit dezelfde noodzaak dat er een instantie moest bestaan die kon ingrijpen wanneer het vertrouwen dreigde weg te vallen. In de eeuwen daarna groeide die rol verder. In de Verenigde Staten leidde een reeks bankencrisissen in de negentiende eeuw tot de oprichting van de Federal Reserve in 1913, met een duidelijke opdracht om stabiliteit te bewaren en paniek te voorkomen. In Europa bleef de monetaire macht langer nationaal georganiseerd, maar na de breuk van Bretton Woods in 1971 met de zogenoemde Nixon-shock en de onrustige jaren die daarop volgden, werd duidelijk dat een geïntegreerde markt ook een gedeelde monetaire autoriteit vereiste, een proces dat uiteindelijk uitmondde in de oprichting van de Europese Centrale Bank die sindsdien het hart vormt van het eurosysteem.

Toch creëren centrale banken zelf nauwelijks geld in het dagelijkse verkeer; ze hebben een andere rol. Ze bepalen de spelregels waarbinnen commerciële banken opereren door rentevoeten te sturen, in beschikbare middelen te voorzien en in te grijpen wanneer het systeem dreigt vast te lopen. Waar commerciële banken geld creëren door krediet, beheren centrale banken de omstandigheden die bepalen hoeveel en hoe vlot dat kan gebeuren. De macht over geld is daardoor verspreid maar niet gelijk verdeeld, want ze berust bij wie krediet kan creëren, namelijk de commerciële banken, en bij wie beslist wanneer dat krediet wordt ondersteund of afgeremd, namelijk de centrale banken. Die structuur heeft gevolgen die zelden expliciet worden benoemd. Omdat nieuw geld via krediet ontstaat, komt het niet overal tegelijk terecht maar stroomt het eerst naar banken, investeerders en grote spelers om pas later de rest van de economie te bereiken, waardoor wie dicht bij de bron van geldcreatie staat een structureel voordeel geniet. Dit economische fenomeen noemt men het Cantillon-effect. Het is geen samenzwering en geen moreel oordeel, maar een gevolg van hoe het systeem werkt.

Boven deze gelaagde structuur bestaat nog een minder zichtbaar niveau van afstemming. De Bank for International Settlements (BIS) is een internationale organisatie van centrale banken opgericht in 1930, initieel ontstaan voor het beheren van de Duitse herstelbetalingen na de Eerste Wereldoorlog. Vandaag overleggen ze, stemmen ze hun beleid op elkaar af en bewaken ze samen de stabiliteit van het mondiale geldsysteem via een internationale coördinatie die grotendeels buiten het publieke zicht plaatsvindt, die technisch en complex van aard is en doorgaans ver weg wordt gehouden van het brede maatschappelijke debat. Net daardoor blijft ze vaak onopgemerkt en wordt ze pas zichtbaar wanneer er iets misgaat.

Die internationale laag maakt één ding duidelijk: geld is niet neutraal. Wie controle heeft over dominante munten, reserves en betalingssystemen, die beschikt over geopolitieke macht. Sancties, het bevriezen van tegoeden of het afsluiten van landen van internationale netwerken, tonen dat geld ook extern een machtsinstrument is. Staten die afhankelijk zijn van vreemde valuta zoals de dollar of buitenlandse reserves, zijn kwetsbaar voor beslissingen waar ze geen zeggenschap over hebben. Macht over geld werkt dus niet alleen binnen economieën, maar ook tussen landen. In die context wordt geld meer dan een ruilmiddel of rekeneenheid doordat het uitgroeit tot een instrument dat richting geeft aan groei en krimp, bepaalt wie kan investeren en wie moet afremmen en mee vormgeeft aan wie wordt opgevangen wanneer het misloopt en wie uiteindelijk de gevolgen draagt. Die macht is zelden zichtbaar, maar altijd aanwezig. En omdat het systeem alleen stabiel blijft zolang het blijft groeien, wordt elke vertraging of beperking ervaren als een bedreiging. Zodra je dat begint te zien, verandert ook je kijk op geld. Het lijkt stabiel, maar staat voortdurend onder spanning. Vertrouwen houdt het systeem draaiende, maar maakt het tegelijk kwetsbaar. En precies daar dringt zich een volgende vraag op: wat kost het om een systeem in stand te houden dat nooit mag stoppen, dat moet blijven groeien?

1.7 De prijs van oneindigheid

Hier rijst dan eindelijk de onvermijdelijke vraag wat die noodzakelijke groei kost, niet in theorie maar in het echte leven, niet voor markten maar voor mensen. Het antwoord verschijnt zelden plots of spectaculair. Het sluipt binnen en voelt eerst onschuldig. Het toont zich in een winkelkar die duurder wordt, in een energiefactuur die harder stijgt dan verwacht en in spaargeld dat minder

oplevert dan vroeger. Elk afzonderlijk signaal lijkt verklaarbaar, tijdelijk, toevallig, maar samen vormen ze duidelijk iets anders.

Geld wordt langzaam minder waard, een fenomeen dat we inflatie noemen en dat vaak wordt voorgesteld als stijgende prijzen terwijl die prijsstijgingen slechts het zichtbare gevolg zijn. In werkelijkheid gaat het om een verschuiving in verhouding: wanneer er meer geld in omloop komt terwijl de hoeveelheid goederen en diensten niet in hetzelfde tempo toeneemt, verandert de balans tussen vraag en aanbod. Meer beschikbaar geld jaagt op dezelfde realiteit en dat vertaalt zich onvermijdelijk in hogere prijzen, want als de melkboer weet dat mensen vandaag twee euro in hun portefeuille hebben in plaats van één, waarom zou hij dan geen twee euro vragen voor dezelfde fles melk. Het probleem ligt niet bij de melk, maar bij de veranderde geldhoeveelheid. Dat is geen mening maar de elementaire wet van vraag en aanbod. Dat mechanisme is geen ideologie en geen beleidskeuze maar een kwestie van eenvoudige economische logica, want wanneer de geldhoeveelheid sneller groeit dan de reële economie, verliest het geld onvermijdelijk aan koopkracht. Wat vandaag nog vanzelfsprekend lijkt, vraagt morgen een grotere investering. Niet omdat mensen minder hard werken, maar omdat de meetlat verschuift. Wat inflatie zo verraderlijk maakt, is haar tempo. Twee procent per jaar klinkt onschuldig en technisch, bijna geruststellend zelfs, maar over tien jaar betekent het dat je bijna een vijfde van je koopkracht verliest. Bij vijf procent, een niveau dat veel gezinnen vandaag de dag reëel ervaren, verdwijnt bijna veertig procent koopkracht in een decennium. Dat verlies voelt niet als een crisis, maar als een constante achteruitgang. Jij doet niets fout, je volgt de regels, je werkt, spaart en plant en toch raak je steeds moeilijker vooruit. Inflatie werkt als een belasting zonder aanslagbiljet, ze is niet goedgekeurd, niet aangekondigd, maar wel elke dag voelbaar.

De prijs van inflatie wordt niet gelijk verdeeld, want wie spaart ziet zijn geld langzaam aan koopkracht verliezen terwijl wie schulden heeft, die terugbetaalt met geld dat minder waard is dan op het moment waarop het werd geleend. Het systeem beloont lenen en ontmoedigt sparen, niet door expliciete keuzes, maar door zijn structuur. In zo'n systeem wordt schuld rationeel gedrag en voorzichtigheid een nadeel, waardoor sparen zinloos aanvoelt en mensen geen speculanten worden uit hebzucht maar beschermers van hun koopkracht uit noodzaak. Mensen met spaargeld zoeken activa die relatief schaars zijn of die mee kunnen groeien met de economie en hun waarde beter behouden,

zoals vastgoed, aandelen of grondstoffen, niet omdat iedereen plots risico wil nemen maar omdat niets doen aanvoelt als langzaam koopkracht verliezen. Dat patroon werd pijnlijk zichtbaar in de Verenigde Staten in de aanloop naar de vastgoedcrisis van 2007–2008, waar goedkoop krediet en inflatieverwachtingen samen een vastgoedzeepbel voedden die uiteindelijk barstte.

Historisch gezien is het patroon van een constant stijgende inflatie geen vanzelfsprekend patroon. Eeuwenlang was inflatie geen structurele eigenschap van geld, maar een tijdelijke afwijking. Onder goud- en zilverstandaarden schommelden prijzen, soms omhoog, soms omlaag. Deflatie, het geleidelijk dalen van prijzen doordat de koopkracht van geld toeneemt, was geen ramp maar een logisch gevolg wanneer economieën groeiden terwijl de geldhoeveelheid beperkt bleef, waardoor de koopkracht over lange periodes opmerkelijk stabiel kon blijven of zelfs toenemen. Dat veranderde fundamenteel toen geld zijn laatste externe begrenzing verloor. Met het loslaten van goud in 1971 werd inflatie geen uitzondering meer, maar een ingebouwde eigenschap van het systeem. Wat ooit een golfbeweging van inflatie en deflatie was, werd een eenrichtingsstroom van inflatie. Centrale banken zijn zich bewust van die dynamiek maar streven toch doelbewust naar een positieve inflatie die officieel wordt omschreven als prijsstabiliteit. In de praktijk betekent dit dat geld niet bedoeld is om perfect zijn waarde te behouden, omdat een beetje inflatie nodig is om schulden lichter te maken en het systeem in beweging te houden. Maar inflatie is niet de enige prijs. Een systeem dat afhankelijk is van voortdurende geldcreatie wordt fragiel, want zodra de kredietverlening vertraagt, krimpt de geldhoeveelheid, investeren bedrijven minder en komt de werkgelegenheid onder druk te staan. Overheden grijpen in om dat te voorkomen en laten de rentes dalen en dat wil zeggen dat geld dus goedkoper wordt gemaakt. Maar elke ingreep schuift de grens verder op.

Dat werd pijnlijk duidelijk in 2008. Wat begon als een probleem in de Amerikaanse vastgoedmarkt, groeide uit tot een wereldwijde vertrouwenscrisis. Banken vertrouwden elkaar niet meer en kredietmarkten vrozen vast, waarbij waarde niet verdween omdat de wereld plots minder produceerde, maar omdat het geloof in beloftes wegviel. De val van Lehman Brothers maakte zichtbaar wat altijd al waar was: geld is niet stabielier dan het vertrouwen waarop het rust. Overheden en centrale banken grepen in met ongeziene maatregelen, banken werden gered, rentes gingen naar nul en balansen werden opgeblazen, zodat het systeem overeind bleef maar tegen de prijs van nog

meer schuld en een nog grotere afhankelijkheid van voortdurende interventie. Wat ooit noodmaatregelen waren, werd structureel beleid. Die afhankelijkheid werd nog eens extra zichtbaar tijdens de covidcrisis. In enkele maanden tijd werd meer geld gecreëerd dan in de decennia daarvoor, wat nodig was om een onmiddellijke instorting te voorkomen, maar later leidde tot gevolgen waarbij inflatie terugkeerde op een schaal die een hele generatie niet had meegemaakt. Prijzen stegen, koopkracht daalde en het gevoel dat geld zijn belofte niet meer volledig nakwam, werd tastbaar. De prijs van ogenschijnlijk oneindig geld is dus niet alleen economisch maar ook psychologisch en maatschappelijk, omdat het het vertrouwen aantast dat geld stabiel, eerlijk en voorspelbaar is.

De geschiedenis laat zien wat er gebeurt wanneer geld zijn geloofwaardigheid verliest. Van Weimar tot Zimbabwe, van Argentinië tot Iran herhaalt zich hetzelfde patroon. Geld wordt gecreëerd om problemen op te lossen, maar wanneer het vertrouwen wegvalt, verdwijnt uiteindelijk ook de waarde waardoor spaargeld verdampt, prijzen exploderen en sociale stabiliteit afbrokkelt, niet altijd in een spectaculaire instorting, maar vaak in een sluipende erosie. Zelfs in moderne economieën duiken die barsten op: bankruns in Cyprus en Griekenland, opnamelimieten, bevroren rekeningen. Deze gebeurtenissen blijven ons eraan herinneren dat geld werkt zolang we erin blijven geloven en dat het faalt zodra dat geloof breekt.

Wanneer genoeg mensen die barsten beginnen te voelen, ontstaat ruimte voor een andere vraag. Bestaat er geld dat niet afhankelijk is van voortdurende uitbreiding? Dat niet gebouwd is op schuld? Dat zijn waarde niet langzaam ziet verdunnen? Maar voor we naar dat alternatief kijken, moeten we eerst begrijpen hoe het bestaande systeem zich technisch heeft ontwikkeld. Want geld veranderde niet alleen economisch, het veranderde ook van vorm, het werd digitaal.

1.8 De digitale gedaante van geld

Wanneer mensen vandaag spreken over digitaal geld, denken ze meestal aan bank-apps, online betalingen en smartphones. Het lijkt alsof digitalisering iets van de laatste decennia is, een rechtstreeks gevolg van internet en software. Maar dat beeld is misleidend want geld begon zijn digitale gedaante te verwisselen al veel eerder. Het echte keerpunt kwam niet met apps of schermen, maar op het moment dat geld ophield een fysiek object te zijn en een boekhoudkundige inschrijving werd. Vanaf dat ogenblik hoefde waarde niet langer tastbaar te zijn, maar kon ze bestaan als een getal in een register: geld werd informatie.

Die verschuiving gebeurde niet van de ene dag op de andere. Goud lag misschien nog in kluizen, munten circuleerden nog in handen, maar de economie zelf begon steeds meer te draaien op rekeningen en grootboeken. Zodra banken ontdekten dat ze geld konden creëren door simpelweg een lening in hun boeken te schrijven, veranderde de aard van geld fundamenteel. Niet omdat iemand het had gespaard, maar omdat het werd genoteerd. Geld bestond steeds minder als iets wat werd overgedragen en steeds meer als iets wat werd geregistreerd, en dat systeem werkte zolang vertrouwen bleef bestaan.

Wat begon als pragmatische oplossing, werd geleidelijk een vast onderdeel van het systeem. Staten en toezichhouders begonnen regels vast te leggen over hoeveel reserves banken moesten aanhouden, hoe voorzichtig ze moesten zijn en hoeveel ruimte ze kregen om krediet te verstrekken. Die buffers werden in de loop van de tijd steeds soepeler geïnterpreteerd. Vandaag volstaat in de eurozone een minimale reserve van één procent en in de Verenigde Staten werd die sinds 2020 zelfs herleid tot nul. Dat betekent niet dat geld plots roekeloos wordt gecreëerd, maar wel dat het grootste deel ervan ontstaat zonder fysieke begrenzing en zo is geld niet langer een fysiek object. Het wordt geboren als een digitale inschrijving, het bestaat vanaf het begin als data.

Ook centrale banken creëren geld op die manier, want wanneer ze staatsobligaties of andere financiële activa opkopen, wordt er geen drukpers aangezet en geen kluis geopend maar vergroot de centrale bank haar balans waardoor via een eenvoudige boeking nieuw geld in het systeem verschijnt. Dat geld bestond daarvoor niet. Wat ooit als uitzonderlijke crisismaatregel werd voorgesteld, groeide zo uit tot een structureel beleidsinstrument: *quantitative easing* of kwantitatieve versoepeling. Geldcreatie is vandaag volledig digitaal, volledig abstract en volledig afhankelijk van vertrouwen in de instellingen die het beheren.

Die digitalisering heeft het monetaire systeem efficiënter gemaakt dan ooit: waarde kan in seconden over continenten worden verplaatst en betalingen verlopen sneller, goedkoper en op wereldschaal. Maar die efficiëntie heeft ook een keerzijde omdat digitaal geld geen bezit is in de klassieke zin. Een banksaldo is geen object dat je kan vastnemen maar een vordering op een instelling, en betalen is geen overdracht van iets wat je bezit maar een instructie die door een systeem wordt uitgevoerd waarin geld slechts bestaat zolang het wordt erkend door de infrastructuur die het beheert. Dat verschil in bezit wordt vooral zichtbaar wanneer het systeem onder druk komt te staan. Wanneer banken sluiten, rekeningen worden bevroren of opnamelimieten worden opgelegd, blijkt hoe relatief eigendom is en wat in normale tijden betrouwbaar en vanzelfsprekend aanvoelt, kan in uitzonderlijke omstandigheden abrupt worden beperkt. Digitaal geld is efficiënt maar ook afhankelijk, omdat het een voortdurende werking van systemen, regels en toestemming veronderstelt waarin banken en instellingen functioneren als poortwachters van waarde.

In die context verschijnen digitale staatsvaluta, de zogenaamde *central bank digital currencies* (CBDC's), die in theorie eenvoud, veiligheid en directe toegang tot centraal geld beloven zonder tussenkomst van commerciële banken, maar in de praktijk iets fundamenteel nieuws introduceren, namelijk programmeerbaarheid. Geld kan voorwaarden krijgen, het kan worden beperkt in tijd, plaats of gebruik, niet als complottheorie maar als technische mogelijkheid. En we mogen niet vergeten dat wat technisch mogelijk is, vroeg of laat mogelijk politiek relevant wordt. Geld verschuift zo van neutraal ruilmiddel naar een instrument dat actief kan sturen en daar schuilt mogelijk opnieuw het gevaar van misbruik van controle en macht.

Geld is vandaag volledig digitaal, volledig afhankelijk van infrastructuur en volledig ingebed in structuren van beheer en toestemming, wat het systeem